

„EMELJÜK A SZINTET”

A tehetség elméleti alapjai

Révész László

Amiről az előadásban szó lesz...

- Tehetség meghatározások
- Általános tehetségmodellek
- A tehetség összetevői
- A kreativitás szerepe

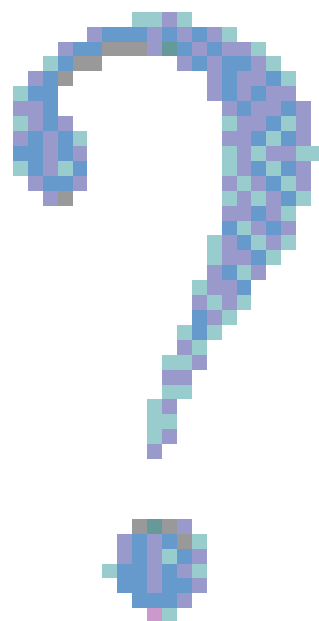

TEHETSÉG MEGHATÁROZÁSOK

Tehetség...

Az örök kérdés...

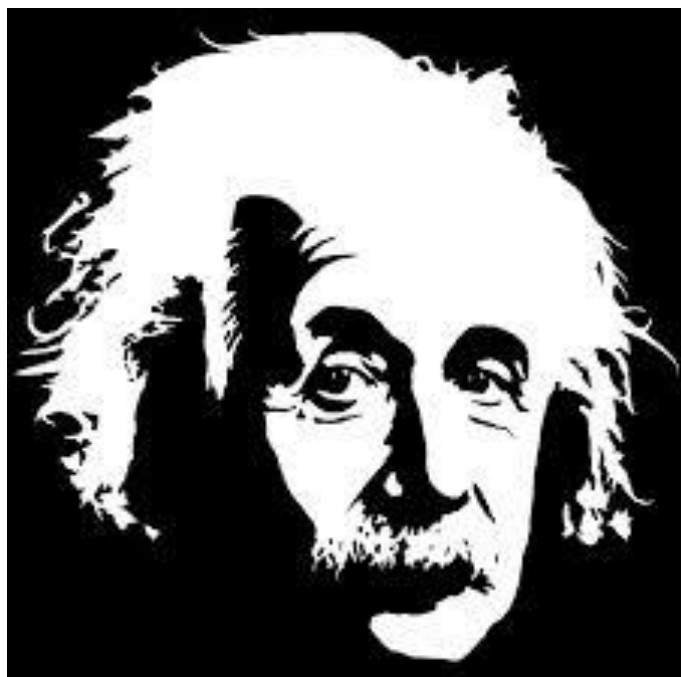

Miért érdemes foglalkoznunk a kérdéssel?

- Eltérő vélemények a (sport)tehetségről.
- Sportáganként eltérő aspektusok a tehetségről.
- A sportágak erősen specializálódtak, sportágspecifikus tehetségeket igényelnek.
- Az élsport feltételezi a tehetséget.
- Kevés kutatás foglalkozik a sporttehetség sportágspecifikus meghatározásával.

Az intelligencia vizsgálatok

A sporttehetség vizsgálatok csakúgy, mint a kreativitás és az általános tehetség vizsgálatok az intelligencia felmérésből fejlődtek ki, emiatt máig egyértelműen a pszichológiai megközelítés dominál a folyamatban.

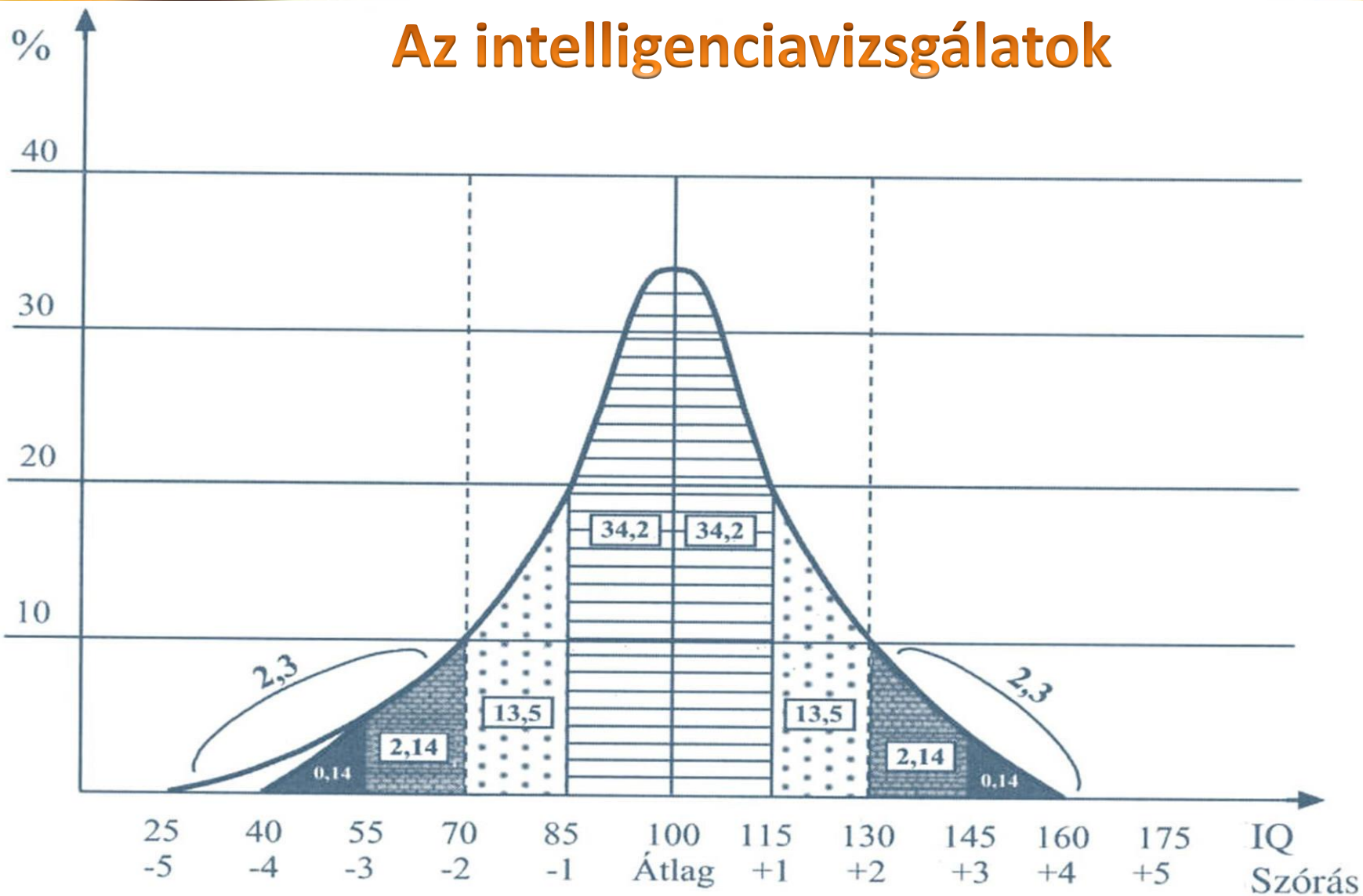
A számunkra lényeges, specifikus intelligenciát, mint kinezetikus intelligenciát (Gardner, 1983) avagy sporttehetséget, azonban mindeddig kevesen vizsgálták.

Interdiszciplináris megközelítés: sportpszichológia, sportélettan, antropometria, sportpedagógia, stb.

Multifaktoriális megközelítés...

Az intelligenciavizsgálatok

Az alkalmazhatóság kérdései...

- Mit mér az intelligenciateszt?
 - **Logikai kapcsolatok felismerése** (pl. szülő : gyerek = tanár : x),
 - **Szabályszerűségek felismerése** (pl. számsorok folytatása, ábraszorozatok befejezése stb.), kakukktojások megkeresése stb.
 - **Matematikai feladatok**
 - **Absztrakt vizuális feladatok:** azonos ábrák kiválasztása, szabályszerűségek felismerése, minták lemásolása.
 - **Konkrét vizuális feladatok:** képkiegészítés, mozaik, képek képregényszerű sorba rendezése stb.
 - **Ellentmondások felismerése** történetekben, képeken stb.
 - A rövid távú emlékezet vizsgálata

Az alkalmazhatóság kérdései...

- *Mennyire kultúrafüggő a teszteljesítmény?*
- *Fejleszthető-e az intelligencia?*
- *Vannak-e különbségek a nemek között?*

Gardner (1983) elmélete

Gardner 7 részre osztotta fel az intelligenciát, ezek egymástól függetlenül, elkülönült részekként működnek az agyban, saját szabályaik szerint. Mindenki rendelkezik mindegyik intelligenciátípussal, de ezek nem egyenlő mértékben fejlettek...

Az intelligencia részei:

Nyelvi; logikai és matematikai → iskolában.

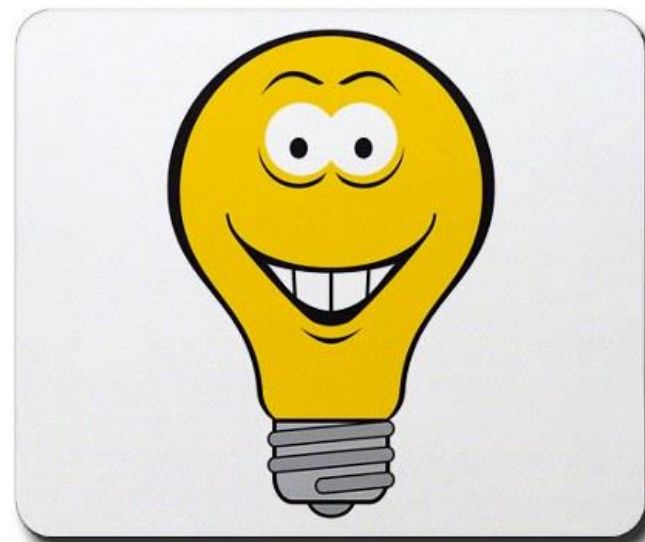
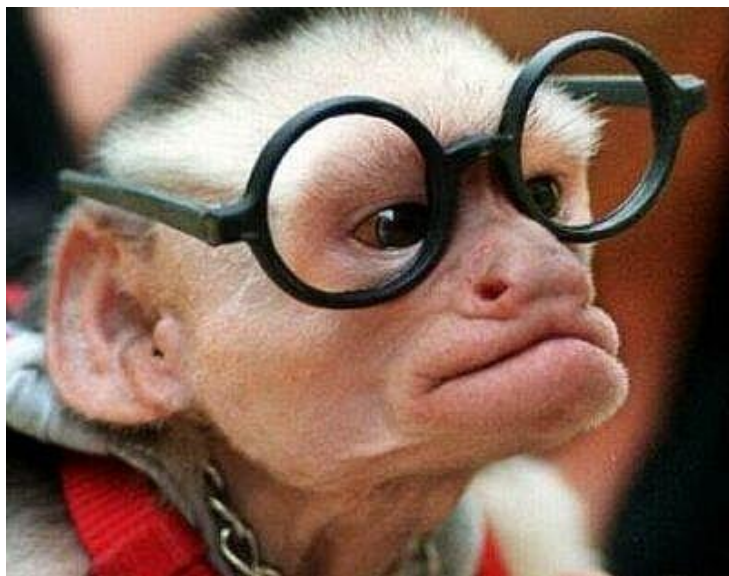
Zenei; testi-kinesztetikai; térbeli → művészetek és sport

Személyek közötti; személyen belüli → személyes

Sternberg elmélete

Az intelligencia részei:

- ✓ analitikus (leginkább ezt vizsgálják az IQ tesztek)
- ✓ kreatív
- ✓ gyakorlati

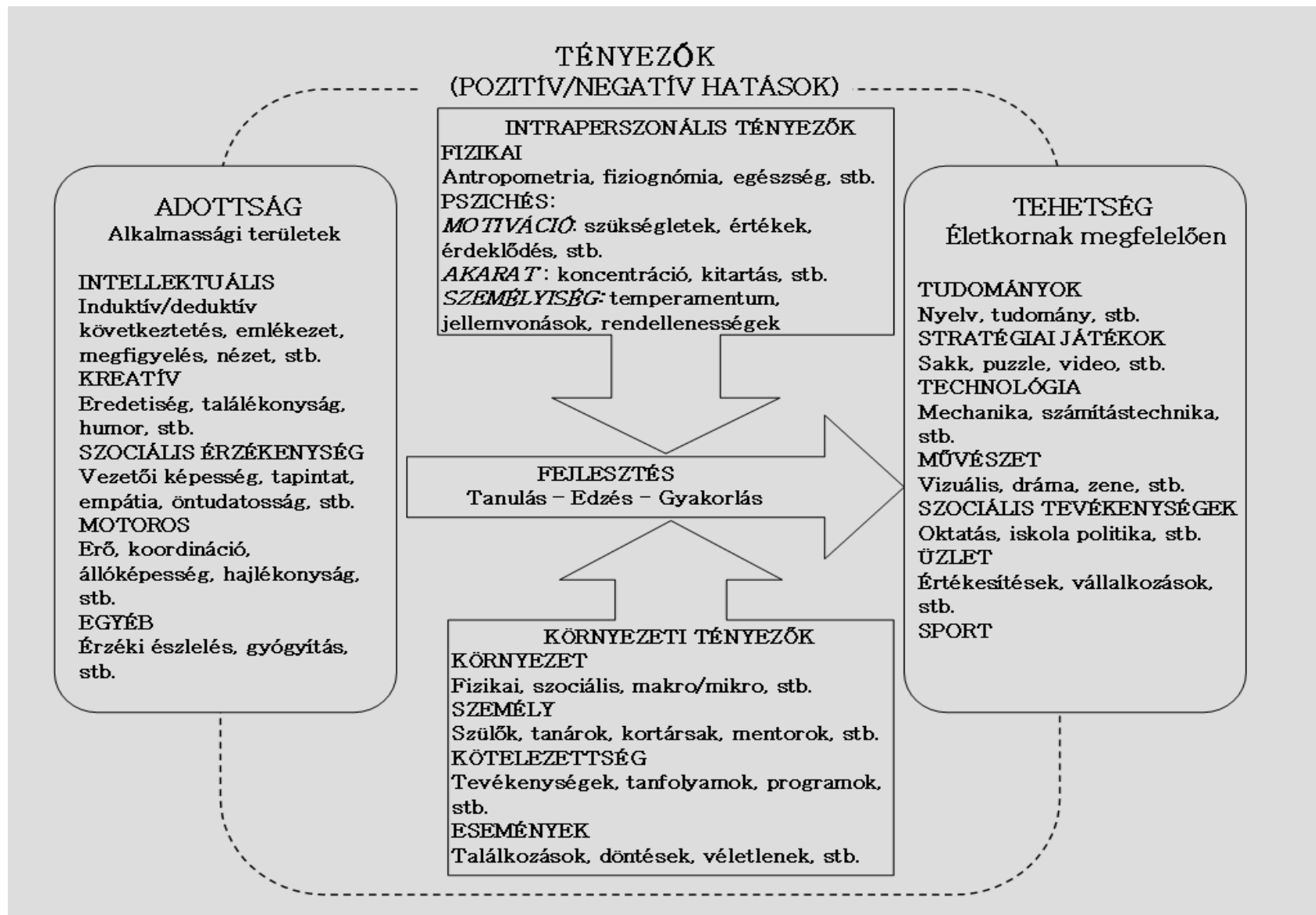

Az intelligenciavizsgálatok jelentősége

- A tehetség összetevői között megtalálhatóak a magas szintű általános intellektuális képességek, de nem bizonyított, hogy ezen képességeknek kizárólagos hatása lenne a teljesítményben és a sportteljesítményben.
- Az intelligencia szintje egyes képességek mutatója lehet ugyan a sportban is, de nem jelenti azt, hogy a magas IQ garancia a tehetség meglétére.
- Ugyanakkor, ha valakinek az intelligencia-szintje kifejezetten alacsony aligha van esélye arra, hogy tehetséges legyen.

Gagné (1999) Differenciált adottság és tehetségmodellje

Genetikai tényezők vs. Környezeti hatások

Baker és Horton (2004)

Elsődleges befolyásoló tényezők: genetika, edzés, pszichológiai faktorok

Másodlagos befolyásoló faktorok: szocio-kulturális- és háttér tényezők (helyszín, demográfias jellemzők, irányítás, szakembergárda, eszközök...)

Ericcson és mtsai. (1993)

- Az edzésnek sokkal jelentősebb értéket tulajdonítanak, mint a velünk született tényezőknek
- Fontos viszont a létesítmény-eszköz ellátottság is.
- Pszichés tényezők: kitartás/próbálkozás/monotónia-tűrés, és motiváció

A tudatos felkészülés elmélete (Ericsson, 1993)

A kiemelkedő teljesítmény elérésében az edzésnek és a felkészülésnek van a legmeghatározóbb szerepe.

Nagy mennyiségű, minőségi, tudatos gyakorlás.

10.000 óra avagy 10 év, mint küszöbérték.

Az elméletet igazolták: tenisz, középtávfutás, birkózás, **labdarúgás**, jégtánc és karate sportágakban.

A „tíz év szabály”

- 10 év vagy 10.000 óra (Ericsson, 1993, Ericsson, Charness 1994)
- napi több, mint 3 óra szükséges 10 éven keresztül
- a mennyiséget 10%-al lehet csak növelni évről-évre

Kiegészítő információ

Baker és Horton (2004) csapatsportok vizsgálatakor arra jutott, hogy a kiemelkedő teljesítményű versenyzők több időt töltöttek csapatedzéssel, edzősportoló találkozóval és videó elemzéssel, mint kevésbé sikeres társaik.

A kiemelkedő teljesítményhez szükséges képességek rendszere

A képességek rendszere

- Kognitív képességek
- Affektív képességek
- Pszichés- mentális képességek
- Szociális képességek
- Motoros képességek

LTAD a hosszú távú felkészítés sikere

**Training to win
(F: 19+; L: 18+)**

**Training to compete
(F: 16-18; L: 14-17)**

**Training to train
(F: 12-16 L: 11-14)**

**Learning to train
(F: 9-12; L: 8-11)**

**FUNDamentals
(F: 6-9; L: 5-8)**

A kreativitás

A kreativitás

- ... alkotóképesség
- ... alkotó gondolkodás
- ... intuitivitás
- ... innováció
- ... gyakorlatorientáltság
- ...

A kreativitás alkotóelemei

Intellektuális

Motivációs

Érzelmi

Specifikus ismeretszint

- Készségek

Divergens gondolkodás

- Probléma-érzékenység
- Fluencia
- Rugalmasság
- Eredetiség
- (Kidolgozás, elaboráció)

Általános ismeretszint

- Széles percepció
- Konvergens, logikus gondolkodás
- Analizáló és szintetizáló gondolkodás
- Emlékezet

Feladat iránti elkötelezettség

- Kitartás
- Koncentráció
- Tárgy /eredmény/ téma
- Elhivatottság
- Relaxáció

Motiváló erők

- Ismeretsomj
- Kíváncsiság
- Új iránti érdeklődés
- Játékosság
- Önmegvalósítás
- Kommunikáció
- Elkötelezettség/ Kötelességtudat
- Kontrolligény
- Instrumentális használat

Bizonytalanság tűrése

- Kockázatvállalás
- Nonkonformizmus
- Nyitottság az élményekre
- Alkalmazkodás és ellenállóság
- Humor

A kreativitás és az iskola

No
creativity
allowed

A kreatív személy jellemzői

Alapvető szabályok a tehetségek képzésénél

- ✓ A tehetséges gyermeknek/sportolónak is élveznie kell a gyermekkort.
- ✓ A gyermekek/sportolók különbözőek, emiatt nincs egyetlen jó megoldás!
- ✓ A gyerek választása hangsúlyos szerepet kapjon!
- ✓ Az edzői attitűd meghatározó.

A tehetséggondozás formái

- 1) Léptetés, ugratás, gyorsítás
- 2) Kiválogatás, elkülönítés, elitképzés
- 3) Gazdagítás, dúsítás

Veszélyek a tehetségesek fejlesztése területén

Szétszórtság

- túl sok irányba kalandozik a gyermek
 - túl sok dolog iránt nyitott
- ⇒ Célszerű kialakítani a főbb érdeklődési köröket

Túlterhelés

- a túlzott nyitottságból ered
 - minden területen meg akar felelni
- ⇒ Képezzünk súlypontokat a fejlesztésben

Veszélyek a tehetségesek fejlesztése területén

Korai egyirányúság

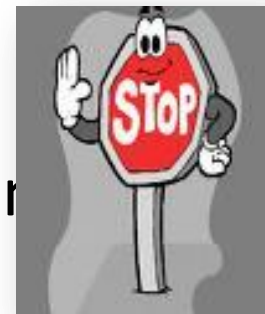
- túl korán kezd a gyermek egy dologra koncentrálni
- korai specializáció

⇒ Lazítsunk a korai kötődésen

Unalmas iskolai (edzés) munka

- egysíkúvá, unalmassá válik az iskola (edzés)

⇒ Differenciált oktatási módszer alkalmazása

Tehetség meghatározások

- Az egyén sajátossága arra, hogy az élet valamely területén értékes teljesítményeket hozzon létre.
- Tényező, magas fokú intelligencia, specifikus irányultság a tevékenységben (specializálódás), a cselekvés intenzitása (érdeklődés, kitartás) /Báthory, Falus; 1997/
- Gabler-Ruoff (1979) értelmezése szerint az a személy tehetséges, aki meghatározott életkori szakaszokban olyan testi és pszichikai sajátosságokkal és feltételekkel rendelkezik, amelyek a véletlenszerűnél erősebben valószínűsítik a későbbi magas szintű teljesítményt a választott tevékenységben.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

